

Mittemellan

Britta Berggren

Mittemellan

© Nydeå Förlag 1997

Första upplagan, augusti 1997

Nydeå Förlag, Pl 2210, 280 70 Lönsboda. Tfn 0479-500 58

Grafisk form: Daniel Sjöfors

Satt med Berling

Foto: Gunnar Lundh (1949) ur Malmö museers bildsamling

Tryckt hos Kristianstads Boktryckeri AB, Kristianstad 1997

ISBN 91-630-5260-1

UTGIVARENS FÖRORD

FÖR CIRKA TJUGO år sedan skevs manuskriptet till *Mittemellan*. Det blev då ej publicerat och fanns i författarinnans kvarlätenskap efter hennes bortgång våren 1996. Hon hade då föreskrivit att det skulle förstöras.

Vid tiden för författandet beredde det den trängre familjekretsen en stor glädje att lyssna till avsnitten allteftersom de tillkom eller bearbetades. Det som berättas är ägnat att belysa inte bara det egna hemmet utan även ett skikt av den malmöitiska – och nordiska – befolkningens levnadsförhållanden under 30-talets fram till 50-talets slut. Det som skildras i ord är ett Kvarteret Korpen ett årtionde närmare vår tid och i en annan del av Malmö – i Kronprinsens omedelbara närhet – men även med kortare eller längre avvikelser bort från staden. Påpekas bör att pärmsidans

gårdsinteriör är från området Lugnet nära Triangeln, innan denna bostadsmiljö hann skatta åt förgängelsen.

Ansvarig anhörig, som fattat beslutet att låta publicera denna lätt kamouflerade verklighets-skildring, använder det träffande uttrycket att det är »med glädje i pennan« som representanter för den tidens klass-samhälle porträtteras. Det är utgivarens förvissning att läsaren kommer att tacka honom för hans olydnad. Olydnad i form av innehållslig eller stilistisk bearbetning av manuskriptet har däremot noggsamt undvikits. Siffermarkeringen före varje nytt avsnitt är utgivarens, för den praktiska orienteringens skull.

Av författarnamnet Britta Berggren föreligger tidigare på annat förlag den nätta boken *Medsols*, en studie i Vilhelm Ekelunds liv under exilåren.

GATAN BÖRJADE MED de bättre husen. Fyran och femman. Med balkonger, värmeledning och kylskåp. Husen där portarna låstes nio. Glasportarnas hus.

Fogade med den långa raden av koksspisarnas och utedassens hus med de olåsta träportarna.

Och i de bättre husen bodde de bättre. Tjänstemän som levde med den fasta månadslönens kassabok. Deras ansikten präglades av tillförsikt. Det statliga och kommunala arbetet förde med sig trygghet. Morgondagen var en dag att ty sig till. Uniformernas och cheviotkostymernas män kom ut ur sina portar vid halv niotiden på morgonen med kalvläderportföljen i handen. I undantagsfall svinläder.

De sneddade över gatan och vinkade upp mot balkonger. Där stod deras hustrur i morgonrock

och viftade tillbaka. I de flesta fall hade de sjuårig flickskola som grund för en fostran, som helt inriktats på att vara mannen till ett stöd i hans yrkesverksamhet. De kunde föra sig och var framför allt fina och övervakade det passande. I mjölk- och speceriaffär betjänades de som första klassens kunder. Gatans föredömen i takt och ton. Lite över sex lämnade männen i blåställ och med unicaboxen på pakethållaren sina hus. De tidiga morgnarnas hus. Glåmiga i teglet. Hålögda i fogningen. Fönstren var stängda när männen cyklade bort. Deras fruar hushållade med värmen. Kolhögen i källaren skulle räcka vintern ut.

Gatan var en skenbar jämkning och de som bodde där visste om det. De flesta låtsades som ingenting. Några var öppet oresonliga. Några överslätande.

Sjuan var i rött tegel och tre våningar högt med sensommargröna fönsterkarmar, stuprännor och port. Det nytjärade papptaket glänste i solen. Gården var styckad i fyra ungefär lika delar.

På den asfalterade växte en oxel. Den skuggade mittrappans köksfönster. Om höstarna svor gårdskarlen ve och förbannelse över de söndertrampade bären.

Dassavdelningen vette mot nian. Dassen en

trappa upp och med tvättstugorna under. I den större tronade husets enda badkar. Ett tvåmeter långt emaljerat på rostiga lejonfötter. Varje familj badade i det efter stortvätt.

En bit från dassen stod mattebommen, som Landell snickrat när den gamla brakat ihop. Det nya virket hade redan börjat gråna. Det grusade stycket var avsett för tvätt. Torken som ungarlen sa. Han som med jämna mellanrum försvann till torken i Småland. Den bästa biten tillhörde gårdskarlen. Trädgårdslandet med hans potatis i raka fårar och hans jordgubbsplanter på halvbäddar. Vinbärsbuskar och krusbärsbuskar inramade härligheten.

Och han vakade över sin rätt, som ingen ville ta ifrån honom. Men misstänksamheten ansatte honom hårt. Värst var det i jordgubbstider. Då turades hans fru och dotter om att sitta i köksfönstret. De stirrade stint utöver täppan och deras räckvidd blev muren mot huset tvärsöver.

De förändrades med tiden till hela årets buttra vaktposter. Beskedligheten försvann.

Misstron ledde till ensamhet och förvänd skarpsynthet. De såg fiender överallt.

Juli månad. Värmen hade hållit i sig en vecka. Gården låg öde i solgasset. Oxelns blad slokade.

Ungarna i huset var på Ribersborg och badade vid stora bryggan. Då kom gårdskarlsfrun ut med en blåblommig karott. Hon plockade med ryggen vänd mot fönstren. Gick sen halvt baklänges in med skålen rågad. En stund senare satt hon åter och tittade ut över potatisblast och jordgubbskart.

2

TRE GÅRDSTRAPPOR. A med två- och trerummare. Där bodde pianostämmaren och slaktaren överst. Under dem gårdskarlen och snickare Landell. Fröknarna Lind hyrde hela första våningen som bostad och mjölkaffär.

A-trappan var den finaste. B och C hade bara enrumslägenheter. Sjuan som tillhörde den långa raden av arbetarhus var mot gatan en social enhet men på gårdssidan rådde rangordning mellan familjerna.

Pianostämmaren bodde inte bara i den bästa lägenheten utan han och hans familj stod en bra

bit över de andra i huset. Och han hade dass uppe på vinden. Slapp att gå ner i mörkret och kylan på vintern. Men slaktaren hade också dass på vinden. Så skillnaden låg inte i det. Utan pianostämmaren var något förmer i sig själv. Och han hade piano. Spelade piano. Ingen annan i huset spelade. Utom kort förstås. Piano hörde inte till sjuan. Fyran eller femman. Och likväl stod detta piano i ett av rummen mot gatan.

På sommarkvällarna när fönstren övermodigt stod på vid gavel hördes ibland pianomusik ner på gården. Om några satt på mattebommen och pratade tystnade de. Lyssnade. Och sa något om detta pianospel. Inte mycket. För vad hade de att säga om det. Men likväl ökade orden den högtidliga stämningen hos dem.

Gav dem delaktighet i något som inte hörde ihop med deras verklighet.

Visserligen drack pianostämmaren. Men på ett finare sätt. Inte halvlitern på köksbordet på lördagkvällen. Han raglade inte ner på dass med nedhasade byxor och med hängslena snodda kring benen. Och aldrig fylleprat.

Nä. Bara lite mer än vanligt tillbakalutad kom han in genom porten och ställde cykeln en bit från trappan. Han var den ende som fick ställa cykeln

så. Alla andra i stället vid lilla tvättstugan. Så lyfte han på hatten. Sa gokväll och gick upp.

Han kunde ha bott i fyran eller femman. Av någon outgrundlig anledning brydde han sig inte om det. Därför visade man honom all tillbörlig aktning.

Hans fru var honom jämbördig. Hon talade om sin man. Sa aldrig efternamnet som de andra fruarna. Och aldrig beklagade hon sig. Inga uppslitande bråk. Hon tog aldrig på krita. Köpte fyra hundra gurkor på Drottningtorget när de var som grönast och fastast. Lingonen när de var som rödast. Hon köpte allt när det var som bäst. Och radade upp syltburkar och saftflaskor på hyllorna i matkällaren. Där stod inte bara årets utan förra och förrförra. Fyllde kolkällaren att dörren knappt gick att låsa på hösten.

Hon var som mannen något förmer. Anförtrodde hon sig åt någon rodnade den utvalda av tacksamhet och lät förtroendet föras vidare som en vårvind som friskar upp i unknä skrymslen. På sommarsöndagarna promenerade pianostämmaren och frun ut i Slottsparken. Han i vitgul panamahatt. Hon i blå stråhatt. Ny för säsongen. De gick arm i arm över gården. Och han höll upp porten. Så åter arm i arm.

De var de riktigaste i huset. Dem man kunde skryta över. Visa upp och framhålla. Och säga. Jag pratade med pianostämmaren häromdagen och han sa. Vad han sagt var inte det viktigaste utan det att man samtalat med honom. Att ha varit samman med de annorlunda. De som var det på ett riktigt vis. Annars fanns det gott om annorlunda i huset. Men de var inte att visa fram. Snare att gömma undan.

Efter en timmes promenad kom pianostämmaren och frun tillbaka. Sakta medan de småpratade och log om de mötte någon på gården. Log en aning och bar på söndagens tårtkartong. När de kom upp kunde de gå från rum till rum. Puffa till en kudde i soffhörnet i ett. Duka till kaffe i ett andra. Låsa söndagstidningen i ett tredje. I länstolen mitt emot pianot. Och efter kaffet inte behöva gå ner. En trappa upp bara.

Varför pianostämmaren drack. De flesta i huset låtsades inte om hans svaghet. En och annan försökte komma med förklaringar, men de blev bara ansatser, som mottogs med tystnad. Pianostämmarens drickande var inget vanligt. Helt olikt andras. Hade han inte gjort en marsch. Och en vals. Hade inte han spelat på många fina tillställningar och talat både med den ene och andra av

som deras mjölkaffär. Och ingen släkt att öppna lådan en gång. Ingen enda med snikhet i ögonen. Pengarna var inlåsta utan hopp. De ovikta hundralapparna skulle sugas in i Allmänna Arvsfonden som mjölkdropparna i flanelltrasan på disken.

Från åtta på morgonen till sex på kvällen stod systrarna i mjölkaffären. Hinkade upp mjölk i enlitterskannor. I tvålitters. Hällde grädde i porslinssnipor och klämde på franskbröden med röda och svullna händer. Och de skrev upp i den långa liggaren med vaxdukspärmar. Räkade samman på fredagen och började på ny sida på lördagen.

De lyssnade. Höll igång samtalen med ett ja men eller är det möjligt. Och det mesta var för det mesta möjligt. Eller också nickade de samförstånd medan stora och små händelser damp ner tillsammans med pengarna i deras vita kassaapparat.

Så han var full igen och skällde hela kvällen. Nä, de hade inget hört.

Jaså, tvättstugans badkar hade en smutsrand. Visst är det hemskt att dra skit efter andra. Nä, somliga har ingen skam i kroppen.

Om sig själva sa de aldrig något och ingen frågade. Där fanns ingen början att ta tag i.

Efter sex tog de igen sig i sina två rum inåt går-

dem som hade någonting att säga till om i stan. Om han då tog sig några glas, vad skulle andra lägga sig i det för. Och så var han väl vad man kan kalla konstnärlig. Nä, pianostämmaren skulle minsann ingen racka ner på.

Någon i sjuan måste vara förmer. Livet blev godare och vackrare då. Som pianospelet gjorde sommarkvällarna ännu skönare.

Sonen spelade trumpet i en militärorkester. Han kom sällan hem. Men ett piano räckte. Huset förmådde inte mer.

3

FRÖKNARNA LIND STOD aningen lägre än pianostämmaren. Systrarna Lind. Fast mest fröknar. De var omkring sextio och lite rundlagda. Den ena lite längre. Annars förvillande lika. Åren hade farit varsamt fram i deras ansikten. De var gamla utan att vara äldrade.

Att inte ha blivit gifta. Däri låg systrarnas brist. Fast de hade mjölkaffär. Fast de hade pengar undanstoppade i en låda nog lika skinande blank